

Jerzy Stanisławek, Stanisław Głuszek

Powikłania stomii jelitowych i sposoby ich leczenia

Acta Scientifica Academiae Ostroviensis nr 15, 127-134

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Analiza ilościowa – porównanie wyników uzyskanych przez kobiety i mężczyzn w zakresie kategorii odpowiedzi

Analiza statystyczna, do której wykorzystano test $\chi^2(1)$; $p < 0,05$ nie wykazała istniejących różnic między mężczyznami a kobietami pod względem występowania u nich stereotypów emocjonalnych i społecznych. Kobiety i mężczyźni podobnie wykorzystują funkcjonujące w społeczeństwie stereotypy do interpretacji relacji międzyludzkich. Przedstawiciele obu płci wykazują tendencje do różnicowania ludzi ze względu na ich role społeczne oraz pełnione funkcje. Podstawą do wyciągnięcia takich wniosków jest liczba wypowiedzi nacechowanych emotywnie i jakościowa analiza ich treści.

Wypowiedzi logiczne konwencjonalne wskazujące na zrozumienie sensu dowcipu i typowe przedstawienie problemu w nim zawartego stanowią 56% wszystkich wypowiedzi kobiet i 45,7% wypowiedzi mężczyzn.

Kategorią, do której zostało zaliczone 8,5% wypowiedzi kobiet oraz 6,2% wszystkich wypowiedzi mężczyzn jest kategoria wypowiedzi logicznych niekonwencjonalnych. Elementy pojawiające się w tym typie wypowiedzi pozwalają stwierdzić, że badani interpretują dowcip w logiczny sposób, ale dodatkowo pojawiają się tutaj specyficzne sformułowania czy aluzje, które świadczą o niekonwencjonalności rozumowania badanej osoby.

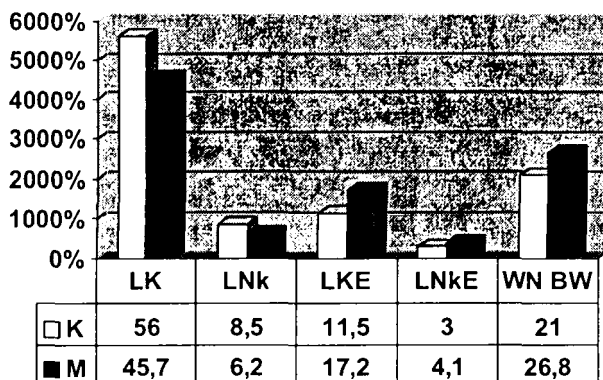
Kolejną kategorią, w której znalazło się 11,5% wszystkich wypowiedzi kobiet i 17,2% wypowiedzi mężczyzn są wypowiedzi logiczne konwencjonalne ematywne. Czynnikiem emocjonalny pojawiający się w tych wypowiedziach odnosi się najczęściej do osobistych poglądów i przekonań w stosunku do bohaterów dowcipów. Często przybiera on formę stereotypu i powiela powszechnie istniejące opinie na temat poszczególnych grup społecznych.

Podobna sytuacja ma miejsce w kategorii wypowiedzi logicznych niekonwencjonalnych emotywne, gdzie jednak pojawiają się niestandardowe elementy interpretacji dowcipu świadczące o nieszablonowym sposobie ich interpretacji. Do tej kategorii zostało zakwalifikowanych 3% wypowiedzi kobiet i 4,1% wszystkich wypowiedzi mężczyzn.

Może zastanawiać dość duży procent wypowiedzi nielogicznych, czyli takich, w których związek interpretacji z dowcipem był zbyt odległy lub sposób przedstawienia treści nie pozwalał stwierdzić o zrozumieniu dowcipu przez badanego. Często badani nie potrafili lub

nie chcieli w żaden sposób zinterpretować dowcipu, co być może świadczy o braku umiejętności lub niechęci ustosunkowania się do pewnych problemów, które były zawarte w dowcipie. W powyżej opisanych kategoriach (wypowiedzi nielogiczne i brak wypowiedzi) znalazło się 21% wypowiedzi kobiet i 26,8% wypowiedzi mężczyzn.

Procentowy rozkład wypowiedzi należących do poszczególnych kategorii przedstawiono na wykresie 1.

Wykres 1. Procentowy rozkład wypowiedzi kobiet i mężczyzn należących do poszczególnych kategorii wypowiedzi.

Analiza jakościowa

Wykorzystane w dowcipach stereotypy często są już nieaktualne, mimo to nadal dowcip spełnia swoją humorystyczną rolę. Przykładem tego może być grupa dowcipów o policjantach, które odwołują się do sławetnej głupoty policji (milicji) z wcześniejszego ustroju. Chociaż prestiż policji wzrasta, dowcipy te nadal śmieszą. Jest to spowodowane sposobem ich konstrukcji. Zatem nie sam aspekt degradacji, poniżania tej grupy zawodowej odgrywa istotną rolę, ale formalna struktura decydująca o jego komicznym charakterze. Jak jednak wskazują wyniki przeprowadzonych badań, można zaobserwować wypowiedzi, w których uwidacznia się tak silne zakorzenienie stereotypu policjanta – głupka, że dowcip nadal jest interpretowany poprzez ów stereotyp z silnym nacechowaniem emocjonalnym. Za przykład mogą posłużyć następujące wypowiedzi: Jak to zwykle z policjantem bywa, ma trochę zaniżony iloraz inteligencji, graniczący z upośledzeniem umysłowym lub Debilne, ale prawdziwe. Poza tym wypowiedzi te wykorzystują inną piętnowaną społecznie cechę

policii – brutalność. Ilustruje to wypowiedź: On zawsze jak kogoś przesłuchuje to bije – prawda? Obie zaprezentowane interpretacje oddają sens dowcipu, odwołując się do różnych skryptów, które presuponuje dowcip. Dowcip często rodzi się z przekroczenia tabu, czego przykładem są dowcipy o policjantach. We wcześniejszym ustroju zawierały treści niemożliwe do wypowiedzenia w sposób bezpośredni i otwarty. Sprawiało to, że dowcip stawał się jednym z nośników zakazanych treści.

Tabu może mieć tak silne ugruntowanie społeczne, że nawet w dowcipie jest trudne do przekroczenia. Uwidoczniło się to w odniesieniu do dowcipów o księżach. Niektóre z badanych osób interpretują dowcip w sposób logiczny konwencjonalny lub logiczny niekonwencjonalny bez nacechowania emocjonalnego. Wskazuje to, że treść jest przetwarzana w tzw. trybie non-bona-fide. Osoby takie zachowują dystans emocjonalny wobec zawartej w dowcipie treści zawieszając jednocześnie swoje sądy oraz opinie i przyjmują na ten czas specyficzną dla dowcipu logikę (local logic) (Ziv, 1984). Jednakże w dużej części wypowiedzi badanych osób pojawia się emocjonalna ocena postawy księdza, którą można zaobserwować na przykładzie jednej z nich: Chciwość księży jest powszechnie znana, zasłaniają się pozorną wiarą w Boga. Znamienne jest tu stwierdzenie pozorna wiara, które podaje w wątpliwość prawdziwość wiary wyznawanej przez kler. Badani spostrzegają, że wybór stanu duchownego podyktowany jest więc innymi względami – często materialnymi. Nadużywanie swojej funkcji w celu uzyskania korzyści majątkowych jest tematem innej negatywnej wypowiedzi: Bóg zapłać – typowe dla księży, którzy biorą pieniądze za wszystko, a sami zapłatę pozostawiają w rękach Boga. Powinien On ich skarać za zrzucanie na Niego obowiązków i wysługiwanie się Bogiem. Przytoczone wypowiedzi są wyrazem pożądanego wyobrażenia o klerze, który cechuje ubóstwo i posługa najuboższym. Zadanie, które było celem badanych posłużyło do wyrażenia negatywnej opinii o przypadłościach księży, co znalazło swój wyraz w ironicznej wypowiedzi badanego: Bóg zapłać to imię i nazwisko księdza, czy nazwa jego firmy? A może jego adres?

Zakorzenie Polski w tradycji rzymsko – katolickiej sprawia, że negatywne wypowiedzi o instytucji kościelnej mogą spotkać się z nieprzyjaznym przyjęciem. Z tego względu wykorzystany w badaniu dowcip przekracza pewien próg kulturowy, a pojawiający się śmiech

wywołany jego treścią może wskazywać, że taka wizja jest intrygująca i urokliwa (Titkow, 1995). Nie zawsze jednak dowcip przyjmowany jest z zachowaniem dystansu wobec własnych emocji i poglądów. Tym samym jednak, odbiorca dowcipu pozbawiony jest obiektywnej percepcji rzeczywistości, bo jak pisze Garczyński „Dla pesymisty każdy człowiek jest «podejrzany»; humorysta zaś, który bada ludzi wszechstronnie, w każdym człowieku widzi coś porządnego i coś łajdackiego! Jest więc obiektywny” (1989, s. 19).

Ta trudność w przekroczeniu progu kulturowego powoduje, że dowcip przestaje spełniać swoją humorystyczną rolę. Ilustrują to następujące wypowiedzi: Mało śmieszne. Nie lubię dowcipów związanych z religią lub inna Jest to kawał robiący sobie nieco kpinę z Boga, co mi się bardzo nie podoba!. Z przeprowadzonych badań wynika, że ten typ wypowiedzi cechuje w znacznej mierze kobiety, które wyrażają większe przywiązanie do zachowań prospołecznych uświęconych tradycją, zwłaszcza związanych z religią (por: Kucharski, 2002).

Dowcipy o kobietach tworzą jedną z liczniejszych grup tematycznych. Wśród nich 30% stanowią te, które przedstawiają ją jako żonę. „Zła kucharka” natomiast, jest jednym z głównych motywów, który pojawia się w dowcipach zarówno polskich jak i angielskich (Brzozowska, 2000). W społeczeństwie polskim funkcjonuje od dawna przekonanie, że kobieta wchodząc w związek małżeński powinna posiadać kwalifikacje charakterystyczne dla nowej roli. Tematyka dowcipów jest tego wyrazem, ale jest poza tym ukazaniem, jak czcze mogą być tego typu oczekiwania. Występujący w dowcipie stereotyp złej kucharki jest również powielany przez badane osoby i pełni on tu funkcję stereotypu poznawczego, czyli nie jest on nacechowany emocjonalnie. U badanych mężczyzn wykorzystany w dowcipie skrypt jest skonfigurowany poprzez sytuację z innymi presuponowanymi określeniami kobiet: Kobiety to wredne istoty, które zrobią wszystko aby odegrać się na biednym mężu, który pracuje by zapewnić im godziwe warunki życia. Przypisanie mężczyźnie roli jedynego żywiciela rodziny określa jednocześnie miejsce kobiety jako „kury domowej” z wszelkimi obowiązkami, z których się ona nie wywiązuje. Wskazuje na to kolejna wypowiedź; Prawdziwy obraz wrednych kobiet, które mając za dużo wolnego czasu wymyślają różne głupoty. Kobieta traktowana jest jako osoba leniwa, co stanowi dość częsty motyw innych polskich dowcipów o kobietach (Brzozowska, 2000).

Na podstawie prezentowanych wypowiedzi można zauważyć, że wykorzystany w dowcipie skrypt niekoniecznie musi narzucać jednoznaczną interpretację dowcipu poprzez treść, do której się odnosi. Nasuwa się przypuszczenie, że może to być to związane z wykorzystaniem różnych funkcji stereotypów. Wypowiedzi w których badani wykraczają poza treść dowcipu poszukując dodatkowych określeń, w tym przypadku kobiet, spełniana jest inna funkcja stereotypu: emocjonalna lub społeczna.

O relacjach rodzinnych traktuje inny wykorzystany w badaniu dowcip. Treść dowcipu odwołuje się do funkcjonującego w społeczeństwie stereotypu: małżeństwa jako klęski dla mężczyzny. Brzozowska (2000) zwraca uwagę, że w dowcipie zostaje naruszony próg kulturowy, gdyż małżeństwo traktowane jest za normę, a zawarty związek traktowany jest jako nierozzerwalny. Przekroczenie tego progu kulturowego spotyka się ze sprzeciwem, szczególnie wśród kobiet, przybierając formę uprzedzeń. Mężczyzna ukazany jest jako Szowinistyczna świnia – szkoli synka. Wypowiedzi kobiet cechuje większe przywiązanie do tradycyjnego modelu życia w rodzinie. Znajduje to swój wyraz w przykładowych stwierdzeniach: Poniżanie małżeństwa, Ojciec chyba nie rozumie czym jest małżeństwo. Inaczej zupełnie zapatrują się na to mężczyźni, których wypowiedzi powielają wykorzystany w dowcipie stereotyp: Tylko głupcy się żenią. Ojciec wskazał na siebie. Głupi ojciec. Spolaryzowanie postaw w wypowiedziach badanych osób wskazuje w obu przypadkach na stereotypowe myślenie. U kobiet będzie to wyrazem przekonania, że tylko model życia w rodzinie jest jedynym prawidłowym, a wszelkie przejawy jego negacji są wyrazem naruszenia ustalonych wartości i norm. Z drugiej strony przekonanie, którego ilustracją są wypowiedzi mężczyzn wskazuje na powielanie wspomnianego już stereotypu traktującego małżeństwo jako klęskę dla mężczyzny. Jednostronny, uproszczony sposób ujmowania zjawisk oraz nacechowanie emocjonalne świadczy o jego stereotypowym charakterze.

Podobnie jak wyżej przytoczone przykłady, także dowcipy etniczne wykorzystują analogiczne mechanizmy semantyczne. Służą one wywyższeniu własnej grupy etnicznej w stosunku do innej poprzez jej deprecjację. Wykorzystane dowcipy, zgodnie z założeniem badających, stały się okazją do wyrażenia własnych świadomości lub nieświadomości powielanych uprzedzeń rasowych. Przykładem mogą być

poniższe stwierdzenia: Ten kawał jest bardzo rasistowski i pokazuje, że to właśnie asfalty są prawdziwymi rasistami. Wypowiedź badanej osoby jest niejednoznaczna semantycznie, początek może wskazywać na sprzeciw wobec treści dowcipu. Zatem badana osoba nie chce przekroczyć progu kulturowego, który nakazuje tolerancję wobec innych nacji. Z drugiej strony określenia „asfalt” może być przejawem nieświadomego utożsamiania się z treścią dowcipu. Wskazuje na to również koniec wypowiedzi, w której badana osoba czarnoskórym przypisuje tendencje rasistowskie, co może wskazywać na cyniczny charakter wypowiedzi.

Wnioski

Stereotypizacja jak zauważa Quasthoff (1998) może także pełnić pozytywną funkcję umożliwiając przetwarzanie informacji w sposób typowy. Wskazuje ona, że tak pojęta kognitywna funkcja stereotypów jest wyprowadzana z istniejącego wcześniej pojęcia schematu. Wynika z tego, że codzienne przetwarzanie informacji w sposób konieczny musi odwoływać się do istniejących już „radikalnie uogólniających i typizujących siatek” (Quasthoff, 1998, s. 17) ze względu na swój złożony charakter. Zarówno badacze stereotypów, jak i badacze humoru wskazują, że pewien stopień etnocentryzmu jest wskazany, gdyż stanowi podstawę tworzenia się tożsamości grupowej i stabilności psychiki jednostek wpływając jednocześnie na strukturę społeczną (por. Kadłubiec, 1995, Quasthoff, 1998). Często jednak stereotypy nabierają charakteru uprzedzeń względem określonej grupy ludzi. Negatywne wartościowanie, z jakim spotykają się przedstawiciele odrębnej grupy może być wyrazem zaspokajania potrzeb własnego „ego” w sensie psychoanalitycznym. Może być również oznaką potrzeby poniżania innych grup i osób.

Przeprowadzone badania wskazują, że pomiędzy kobietami a mężczyznami nie obserwuje się istotnych statystycznie różnic w stereotypowym, negatywnie wartościującym sposobie przetwarzania informacji dotyczących postaw i zachowań społecznych. Zarówno u kobiet jak i mężczyzn zaobserwowano potrzebę negatywnego oceniania innych grup. Rozbieżności, które występują w badanych grupach są wyrazem różnic wynikających z uwarunkowań społeczno-kulturowych. Inne oczekiwania względem kobiet, a inne wobec mężczyzn znajdują swój wyraz w interpretacjach dowcipów. Badania pozwoli-

ły zaobserwować silne zakorzenienie niektórych stereotypów, mimo zmian jakie nastąpiły w polskim społeczeństwie w ostatnich latach. Nasuwa się przypuszczenie, że część pojawiających się poglądów i opinii nie ujawniłaby się przy zastosowaniu innych metod wykorzystywanych do badania stereotypów. Wskazuje to, że dowcip zważywszy na jego zabawowy charakter, może służyć jako projekcyjna metoda pośredniego badania stereotypów i staje się zatem prostym sposobem uzyskania informacji w pracy pedagoga, psychologa czy innej osoby pracującej z ludźmi.

Aneks

Dowcipy wykorzystane w badaniu:

1. Rozmawiają dwie młode mężatki:

- Czy ty gotujesz swojemu mężowi obiady?
- Rzadko. Robię to wtedy, gdy się pokłócimy i chcę zrobić mu przykrość.

2. Policjant na posterunku pracowicie okłada kasetę magnetofonową.

- Co robisz? – zainteresował się jego kolega.
- Komendant kazał mi ją przesłuchać...

3. Mały Murzynek złowił złota rybkę. Ta spełniła jego życzenie, stał się biały. Pobiegł zadowolony do domu.

- Tatusiu, tatusiu zobacz jestem biały!
- Dobrze, dobrze synku – odpowiada zasłonięty gazetą ojciec.
- Mamusiu, zobacz jestem biały!
- Nie przeszkadzaj mi synku – odpowiada zajęta praniem matka.
- Sophie, jestem biały! – usiłuje zwrócić uwagę starszej siostry.
- Nie widzisz, że oglądam telewizję...

Rozżalony mały wychodzi z domu:

- Dopiero 15 minut jestem biały, a już mnie te czarnuchy zdenerwowały.

4. Tato, tato czy barany się żenią? – pyta syn ojca.

- Wyłącznie barany synku.

5. Przychodzi ksiądz do sklepu z obuwiem:

- Chciałbym kupić parę czarnych adidasów numer 9.
- Płaci ksiądz gotówką czy na rachunek?
- Na rachunek.
- A co mam wpisać?
- Bóg zapłać!

Literatura

1. Aronson E., Wilson T.D., Akert R.M. (1997). *Psychologia społeczna. Serce i umysł*. Warszawa: Zysk i S-ka Wydawnictwo.
2. Atarido S. (1994). *Linguistic Theories of Humour*. Berlin: Mouton de Gruyter.
3. Bruner J. (1978). *Poza dostarczone informacje*. Warszawa: PWN
4. Buttler D. (2001). *Polski dowcip językowy*. Warszawa: PWN.
5. Chłopicki W. (1995). *O humorze poważnie*. Kraków: Wydawnictwo „Nauka dla wszystkich”.
6. Davis C. (1991). Ethnic humor, hostility, and aggression: a reply to Elliott Oring. „Humor”, 4. 3–4, s. 415–422
7. Dąbrowska, D. (2000). *O dowcipach polskich i angielskich. Aspekty językowo – kulturowe*. Opole: Uniwersytet Opolski, Opolskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk.
8. Dziemidok, B. (1967). *O komizmie*. Warszawa: Książka i Wiedza.
9. Freud S. (1993). *Dowcip i jego stosunek do nieświadomości*. Warszawa: Sen – Wydawnictwo KR.
10. Garczyński S. (1989) *Anatomia komizmu*. Poznań: Krajowa Agencja Wydawnicza.
11. Kadłubiec K. D. (1995). *Śmiech górniczy. Komizm ludowy pogranicza czesko-polskiego*. Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze Filologii Polskiej. Drukarnia Wydawnictwa św. Krzyża w Opolu.
12. Kant, I. (1964). *Krytyka władzy sądenia*. Warszawa: PWN.
13. Kucharski, A. (2002). *Kompetencja humorystyczna u kobiet i mężczyzn. Wystąpienie na konferencji: Komunikowanie się we współczesnym świecie*. Roskosz, 2002
14. Macrae C.N., Stangor C., Hewstone M. (1999). *Stereotypy i uprzedzenia. Najnowsze ujęcie*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne
15. Panasiuk J. (1998). *O zmienności stereotypów*, [w:] „Język a kultura”, t. 12. *Stereotyp jako przedmiot lingwistyki. Teoria, metodologia, analizy empiryczne*, red. J. Anusiewicz, J. Bartmiński, Wrocław, s. 85 – 97
16. Raskin V. (1985). *Semantic mechanisms of humor*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company
17. Quastoff U.M. (1998). *Etnocentryczne przetwarzanie informacji. Ambivalencja funkcji stereotypów w komunikacji międzykulturowej*, [w:] „Język a kultura”, t. 12. *Stereotyp jako przedmiot lingwistyki. Teoria, metodologia, analizy empiryczne*, red. J. Anusiewicz, J. Bartmiński, Wrocław, s. 11–30
18. Stephan W.G., Stephan C.W. (1999). *Wywieranie wpływu przez grupy*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne
19. Titkow T. (1995) *Dowcip – łajdak o rozdwojonym języku: rzecz o dowcipach, śmiechu i psychologii zorientowanej na proces Arnolda Mindella*, Wydawnictwo Nuit Magique, Warszawa
20. Ziomek J. (1980). *Powinowactwa literatury*, PWN, Warszawa
21. Ziv, A. (1984). *Personality and sense of humor*. New York: Springer Publishing Company.